

Nr 581

Av herrar **Johansson** i Stockholm och **Hagberg**, om utredning angående erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne.

Skåne är mer utpräglat än någon annan landsdel de stora kontrasternas, de stora klassklyftornas provins. Å ena sidan en mäktig storfinans och grevliga jorddrottar, vars göranden och låtanden i mångt och mycket blir bestämmande för en hel bygd. Å andra sidan arbetare, tjänstemän, småbrukare och andra, som för sin existens är beroende av storföretagen och godsägarna. Detta avspeglar sig också i kommunalpolitiken. Såväl inom de stora koncernföretagen, vilka är talrikt representerade i Skåne, som inom byggnadsfacket, i hamnarna och på godsen är sysselsättningen och därmed inkomsterna mycket ojämna. Verklig trygghet i anställningen kan man inte tala om. Orsaken är främst att söka i det förhållandet, att storfinanserna alltjämt kan handla enbart utifrån egna intressen, utan hänsyn till det allmänna eller den anställda arbetskraftens bästa.

Full sysselsättning saknas i Skåne

Att upprätthålla den fulla sysselsättningen och skapa tryggare förhållanden för folket är ett av dagens allvarligaste problem. Även om arbetslösheten för dagen inte är så omfattande och de flesta arbetslösa som regel erhåller understöd från sina respektive arbetslöshetskassor, så skapar detta förhållande en rad ekonomiska och sociala problem både för den enskilde och för samhället, vilket det finns anledning att noga beakta.

I de båda skånelänen fanns den 15 januari 4 500 arbetslösa kassamedlemmar plus ett par hundra man som befann sig på beredskapsarbete på olika orter. Därtill kommer tusentals småjordbrukare, vars jordbruk är så små, att vederbörande för sin försörjning är hänvisade till arbete på annat håll, diversearbetare och husmödrar, som både kunde och ville delta i förvärvsarbetet om tillfälle därtill yppade sig, och andra. Detta visar hur allvarlig situationen i själva verket är. 750 lantarbetare är anmälda till arbetslöshetskassorna och ytterligare 100 befinner sig på beredskapsarbete, i omskolningskurser eller i tillfälligt skogsarbete. Omkring 1 100 byggnadsarbetare är utan sysselsättning. Häri inräknas inte de som är tillfälligt arbetslösa på grund av otjänlig väderlek eller av andra orsaker. Bortåt 500 fabriksarbetare, främst inom byggnadsämnesindustrin, saknar sysselsättning.

Räntehöjningen och den synnerligen restriktiva kreditpolitiken är en av orsakerna till den omfattande arbetslösheten bland byggnadsfackens och byggnadsämnesindustriens arbetare. Avsaknaden av industrier och andra lämpliga näringsgrenar i landsbygdskommunerna som kan suga upp den lediga arbetskraften är en annan orsak. En tredje orsak är den snedbelastning som den dåliga samhällsplaneringen förorsakat. Enligt meddelande från arbetsförmedlingarna kommer arbetslösheten bland byggnadsarbetarna inte att minska utan tvärtom att stiga under februari och mars månader. Eftersom regeringens byggnadsprogram inte avser någon ökning av byggnadsverksamheten jämfört med föregående år kommer sysselsättningen inte att öka i nämnvärd grad, fränsett toppen under sommaren och hösten, trots att efterfrågan på bostäder ökat jämfört med läget för ett år sedan.

Fem skånestäder har bostadskö på 30 000

Enbart i de fem största skånestäderna, Malmö, Hälsingborg, Lund, Landskrona och Kristianstad, står cirka 30 000 människor i bostadskön. Detta betyder att minst 60 000 människor söker egen familjebostad eller annan och bättre bostad. En ökning av bostadsproduktionen är nödvändig dels för att häva bostadsbristen inom överskådlig tid, dels för att förhindra sådana tragedier, som bostadsbrist, trångboddhet och ekonomiska bekymmer för med sig, och dels för att skapa full sysselsättning åt byggnadsarbetarna. Att sänka räntan och häva kreditrestriktionerna för allmännyttig bostadsproduktion samt egnahemsbebyggelse är en nödvändig åtgärd för att lätta trycket på bostadsmarknaden.

För varje år minskar befolkningen i landsbygdskommunerna. I många fall är detta mycket allvarligt därför att det hindrar en normal samhällsutveckling. I både Kristianstads län och Malmöhus län är det befolkningsminskning totalt sett, medan befolkningsökningen i städerna Malmö, Hälsingborg, Lund och Landskrona under de senaste fyra åren uppgått till omkring 15 000 personer. Därtill kommer att befolkningsomflyttningen inom respektive län sker i riktning mot städerna. Landsbygden avfolkas och förgubbas. Det klassiska exemplet på vart en sådan »utveckling» leder utgör Södra Rörums församling i Malmöhus län, där folkmängden under de senaste 30 åren minskat med 1 000 personer till omkring 600, varav över tredjedelen är mer än 55 år gamla. Flera brukningsdelar har lagts ned, jord- och betesmarker har till stor del bèsätts med skog. Anmärkningsvärt är att det är Malmöhus läns landsting som uppträtt som köpare och bidragit till att driva folket från hembygden. Ungdomen flyr från en osäker framtid i sina hemkommuner, som inte bereder dem arbete och utkomst, inte ger dem tillfälle till kulturella nöjen och förströelser, till städer och industrisambhällen och i inte ringa grad till storstäderna. Tusentals arbetare som har kvar sina bostäder i hemortskommunerna reser

morgon och kväll till och från sina arbetsplatser ibland upp till fem mil från bostadsorten. Så fort tillfälle ges flyttar de till städerna och bidrar till att ytterligare förvärpa bostadssituationen där. Många bor på två håll, dels i hemkommunen och dels på den plats där de har sin utkomst. Därest de kommunala myndigheterna ägnade större intresse åt att bygga ut ett differentierat näringsliv i landsbygdskommunerna skulle situationen snart förändras till det bättre. Bostadsbristen i städerna skulle snabbt minskas, folk finna sysselsättning i sina hemkommuner, ungdomen till stor del stanna kvar där och såväl den ekonomiska som kulturella och befolkningspolitiska utvecklingen undergå en förändring till det bättre. Detta bör vara ett intresse såväl för statliga och kommunala myndigheter som för fackföreningarna och deras medlemmar, småbrukare, hantverkare, affärsmän m. fl.

På Skånes slättbygder är det klen beställt med industrier av skilda slag; sockerbruken i Hököpinge, Jordberga, Skivarp, Staffanstorp, Hasslarp, Karpalund, Köpingsbro och Gärsnäs har endast ett begränsat antal årsanställda, resten är kampanjarbetare. Österlen är ett område i Skåne, där situationen är mer än bekymmersam inte minst för lant- och diversearbetare. Att en del av dessa tillfälligt placerats i beredskapsarbete eller sänts till omskolningskurser och skogsarbete visar hur allvarlig situationen är. Under 1954 utbetalade Lantarbetareförbundet inte mindre än 1 031 500 kr. i arbetslöshetsunderstöd till arbetslösa lantarbetare i Skåne, sedan karensdagar och tillfälliga arbetslöshetsdagar frånräknats. Två tredjedelar av alla arbetslösa lantarbetare finns i Skåne, trots att Skåne ur livsmedelsförsörjningssynpunkt är främst i landet.

Jordreform nödvändig — avskaffa fideikommissen

Det behöfde inte vara så. Att så är fallet talar för att något måste göras för att förbättra situationen. För att ge en riktig bild av Skåne och de problem som här finns måste man fästa uppmärksamheten på att det finns över 25 000 småbrukare med arealer mellan 2 och 10 hektar. Dessa småjordbruk behöver kompletteras. Sammanlagt brukar de 116 000 hektar, vilket gör i genomsnitt 4,5 hektar per småbrukare. Det finns också 117 adelsfamiljer som äger sammanlagt 230 000 hektar eller 21 % av den sammanlagda åker- och skogsarealen, trots att de utgör endast 0,35 % av hela antalet jordbrukare i Skåne. En mycket stor del av dessa ofantliga domäner skulle med fördel kunna disponeras för avstyckning av jord och stödskog åt flera tusental småbrukare. En jordreform är nödvändig. Fideikommissen bör avskaffas för att möjliggöra en jordreform och en sådan nydaning som fordras för att den skånske småbrukaren i välstånd skall kunna sitta trygg på sin gård. I de områden där jord och stödskog från fideikommissen, bolagen, statens och kyrkans domäner ej kan ställas till förfogande bör samhället, såsom t. ex. vid Bäckaskog eller andra stat-

liga egendomar, underlätta skapandet av kooperativa driftsformer, byggnandet av moderna maskinstationer, potatislagringscentraler etc.

Nya avsättningsmöjligheter behövs på landsbygden

Lämpliga industrier kan skapas på olika håll i Skåne, där man kan ta hand om den såväl redovisade som dolda lediga arbetskraften. Därest frågan om skapandet av nya industrier ej kan lösas tillfredsställande på annat sätt, bör statsmakterna och kommunerna själva ta initiativ för att lösa sysselsättnings- och försörjningsproblemen. När en deputation från Skåne nyligen uppvaktade socialdepartementet och framförde en del önskemål och förslag som gick ut på att dels öka bostadsbyggandet, främst i städerna, och dels utbygga ett differentierat näringsliv i landsbygdskommunerna, fick deputationen det beskedet att regeringen saknade befogenheter att dirigera den ena eller andra industrien till den ena eller andra platsen. Regeringen bör erhålla sådana befogenheter, som gör det möjligt att som villkor för erhållande av byggnadstillstånd och krediter till nyetablering föreskriva att dessa skall uppföras på av statliga och kommunala myndigheter anvisad plats, där arbetskraft, tomtmark och lämpliga kommunikationer kan erbjudas.

Yrkesundervisningen bör väsentligt byggas ut. Centrala verkstadsskolor och yrkesskolor bör uppföras och ett stipendiesystem införas som gör det möjligt för ungdomen även från mer avlägsna landsbygdskommuner att bli delaktiga av denna undervisning. En central verkstadsskola skall uppföras i Hässleholm under den närmaste tiden, en annan planeras i Lund, en håller på att uppföras i Malmö, en är nyligen färdigställd i Hälsingborg. Detta är av mycket stort värde, men det räcker inte. Även denna undervisning måste differentieras och ta sikte på att utbilda lämpligt antal ungdomar — såväl pojkar som flickor — till lämpliga yrken, så att de kan beredas sysselsättning efter slutförda studier. Det måste vara en angelägenhet såväl för fackföreningarna som för samhället i sin helhet att å ena sidan tillförsäkra nuvarande arbetare sysselsättning och å andra sidan att utbilda och tillförsäkra nya årsklasser arbete och utkomst. Under de närmaste åren kommer arbetsmarknaden att tillföras tiotusentals ungdomar som tillkommit genom den kraftiga befolkningstillväxten från början av 40-talet. Även detta problem måste ägnas tillbörlig uppmärksamhet inte minst i Skåne där det finns i runt tal 120 000 ungdomar mellan 15 och 25 år. Av dessa bor omkring 65 000 på landsbygden.

Industrier som kan tänkas lämpliga i Skåne är t. ex. konservindustrier för fisk, frukt och grönsaker, i sydöstra Skåne med kontraktsodlingar och fiskerier i anslutning till dessa, statliga byggnadsämnesindustrier och träförädlingsindustrier för tillverkning av bokparkett o. d., bl. a. med tanke på den rikliga tillgången på lövskog, fruktmusterier, gravensteiner- och lätt-

vinsfabrik, lagerhus för matpotatis och kontraktsodlingar i anslutning till dessa, konfektions- och konsumtionsvaruindustrier, järn- och metallindustrier samt maskinstationer för jordbruket m. m. I vissa delar av Skåne, såsom i tyringetrakten, finns riklig tillgång på kaolinlera, vilket är en betydelsefull produkt för tillverkning av porslin och keramiska produkter samt för papperstillverkningen. Här skulle en betydande industri för framställning av eldfasta porslins- och keramiska produkter kunna anläggas. Det gäller att finna lämplig sysselsättning för den lediga och delvis dolda arbetskraften som sannolikt kan räknas i tiotusental. Meningarna härom är givetvis delade. Många motsätter sig konsekvent tillkomsten av nya industrier, därför att vissa kretsar då kan få svårighet att erhålla tillräcklig säsongarbetskraft. Arbetarna och andra som tidvis drabbas av arbetslöshet, såsom jordbrukare vilka för sin försörjning är hänvisade till kompletterande sysselsättning på annat håll, är av en annan uppfattning i hithörande frågor, eftersom de ingenting högre önskar än tryggad sysselsättning, så att de genom arbete kan försörja sig och sina familjer och därmed stanna kvar i hemorten.

350 000 förlorade arbetsdagar under ett kvartal

Nedläggande av stora sockerfabriker — Karlshamn i Blekinge och Trelleborg är de senaste i raden — och koncentreringsdriften till andra företag, varvid enda resultatet är att arbetarantalet minskar och bolagsvinsterna ökar, är beklämande exempel på hur sysselsättningsmöjligheterna minskar. Mindre och medelstora företag läggs ner därför att kreditrestriktionerna och räntehöjningen skapat oöverstigliga svårigheter för småföretagarna. En del företag permitteringar. Högräntan och den restriktiva länepolitiken har också lett till att en del företag, såväl inom byggnadsbranschen som andra företag, börjat fiffla med skattemedel innan de helt gått över styr.

Direktör Ernst Wehtje i Skånska Cement AB framhöll för en tid sedan i en artikel i *Industria* att räntehöjningen är en renlighetsåtgärd i samhället som leder till att en rad inte önskvärda företag försvinner. Denna cyniska politik är till fördel för storfinansen i dess strävan att ytterligare öka och befästa sin makt men till allvarlig skada för såväl småföretagare och hantverkare som det arbetande folket i allmänhet. Denna ekonomiska politik har också synnerligen ogynnsamma verkningar på olika områden. Många arbetsdagar går t. ex. till spillo. Enbart i Skåne med en redovisad arbetslöshet för 4 500 kassamedlemmar gick under januari månad 117 000 dagsverken förlorade på grund av felplanering och snedbelastning i samhället. Räknar man med alla helgpermitteringar och fortsatt arbetslöshet även under februari och mars månader — då visserligen en del av de nu arbetslösa erhåller ny sysselsättning men många andra kommer i stället — kommer vi upp till omkring 350 000 inte utnyttjade dagsverken enbart i Skåne under första kvartalet 1956. Har vi råd med detta?

Detta är siffror som bör stämma såväl myndigheter som andra till eftertanke. Visserligen har de omfattande stormfällningarna i Björnstorp och Trolleås i Malmöhus län och vid Maltesholm i Kristianstads län skapat arbetstillfällen för några tiotal man under ett par tre månader, men detta är ju tillfälliga företeelser på vilka man inte kan göra några beräkningar som leder till att ett mer permanent sysselsättningsbehov minskar.

Vissa fiskehamnar vid Skånes syd- och östkust behöver muddras upp och byggas ut, ett stort antal landsvägar behöver breddas, rätas och permanentas, skyddsskogsbälten för att hindra vårstormarnas härjningar på slättbygden behöver anläggas, nya mindre och medelstora industrier i landsbygdskommunerna startas, nya skolor, gymnastiksalar och bespisningslokaler uppföras, tekniska skolor och gymnasier, liksom lantbrukskolor beredas möjligheter att ta emot fler elever, vatten- och avloppsledning bl. a. för att lösa vattenförsörjningen i städer som Hälsingborg och Landskrona anläggas.

Pengar och resurser finns

Vi är medvetna om att ett sådant program som här skisserats kostar pengar. Det finns emellertid väldiga resurser tillgängliga för sådana viktiga samhällsliga utgifter, exempelvis i de ständigt ökade bolagsvinsterna. Sådana betydande näringsgrenar som cement-, tegel-, gruv-, sanitets-, varvs-, socker-, gummi-, pappers- och skogsindustrierna samt försäkringsbolagen bör man nu eller framdeles förstatliga och använda deras hundratals miljoner i årliga vinster för allmännyttiga ändamål.

Storfinansens kommer självfallet att motsätta sig en sådan konstruktiv samhällsutveckling. Detta bör dock inte avskräcka statsmakterna från att vidtaga erforderliga åtgärder, i främsta hand för att skapa tryggad sysselsättning åt de tusentals människor som är föremål för öppen eller dold arbetslöshet och de nya stora årskullar som snart anmäler sig för arbete.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om tillsättandet av en utredning med uppdrag att framlägga förslag till erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skånes städer och landsbygdskommuner, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas dels ökat samhällsligt inflytande i viktigare näringsgrenar, dels skapande av ett differentierat näringsliv på den skånska landsbygden.

Stockholm i januari 1956

Gustav Johansson

H. Hagberg